

1. עיון בפרק א' פסוקים א-ט עמ' לעמוד על הרקע ההיסטורי שלהם

לנבואה יש שני חלקים. בחלק הראשון - פסוקים א-ו - הנביא מדבר על החטאים של העם. "על מה תוכו עוד תוסיפו סרה" - אתם כל כך חוטאים שאין לכם איך לחטוא יותר. "מכף רגל ועד ראש אין בו מתום פצע וחבורה ומכה טרייה..." - הפצעים כאן הם לא פצעים ממש אלא מייצגים את החטאים.

החלק השני - פסוקים ז-ט - אינו תיאור עתידי למה שיקרה, אלא תיאור עכשווי של הארץ, של החורבן שעבר עליה. "לוי יהוה צבאות הותיר לנו שריד כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו" - העם נמצא על בלימה מחורבן מוחלט. רק ירושלים ("בת ציון") עומדת.

כדי להבין את הרקע ההיסטורי של הפסוקים, צריך לחפש תקופה שבה העם חוטא ויש חורבן בארץ. זה לא יכול להיות ימי עוזיהו, כי אז ממלכות יהודה וישראל שוכנות זו לצד זו בשיא פריחתן.

בימי אחז גלתה ממלכת ישראל - למרות שיש מחלוקת, ויש כאלה שטוענים שזה היה בימי חזקיה. בהנחה שממלכת ישראל גלתה בימי אחז, זה מתאים לפסוק שאומר שממלכת ישראל גלתה. אחז היה מלך חוטא שהחטיא את העם, אז זה גם מתאים לדיבורים על חטא. החיסרון של התשובה הזו היא שירושלים עדיין לא עומדת לבד - למרות שאפשר לטעון שתיאור החורבן=גלות עשרת השבטים. יש ויכוח האם גלות עשרת השבטים התרחשה בימי אחז או בימי חזקיה, אבל גלות הצפון (732) התרחשה בימיו של אחז, אז אפשר לטעון שזהו החורבן. עשר שנים אחרי (722) הגלו את שאר ממלכת ישראל, אבל יש ויכוח האם אחז שלט אז או לא.

בימי חזקיה החורבן היה יותר גדול, ולכן זה מתאים יותר מבחינה מדינית. מצד שני, חזקיה היה מלך צדיק, ולכן זה לא מתאים עם פסוקים א-ו שטוענים שהעם חוטא. אפשר ליישב את זה בשני תירוצים. התירוץ הראשון הוא שהמלך צדיק אבל העם חוטא. התירוץ השני הוא שמדובר בשתי יחידות נבואיות נפרדות.

2. הכרת הרקע ההיסטורי

מלכים ב' טו, כז-כט

זה תיאור של 732 - של הגליית הישובים בצפון ממלכת ישראל - לא יהודה, ולא כל ישראל - רק הישובים של שבט נפתלי.

מלכים ב' יז, כא-כג

כאן מדובר על החלק השני של ההגליה - הגליית עשרת השבטים ב722

מלכים ב' יח, ט...

גם כאן מדובר על הגליית שומרון - בימי חזקיהו. מלך אשור איים על חזקיה, חזקיה הבטיח לשבת בשקט, וכדי להראות נאמנות מלך אשור הטיל על חזקיה מס עותק שחזקיה נאלץ לשלם.

מלכים ב' יט, לה

למרות שסנחריב מקבל את הכסף הוא עולה על יהודה, ושם את העיר במצור, ובטוח שהוא הולך למחוק את יהודה מעל פני האדמה. ואז קורה פסוק לה - סנחריב הולך לישון בלילה, קם בבוקר וכל החיילים שלו מתים.

3. מסע סנחריב (701) (מקורות חוץ מקראיים)

מסע סנחריב בארץ ישראל מתואר לא רק בספר ישעיהו - הוא מתואר גם במנסרת סנחריב, כתובת שסנחריב השאיר שבה הוא מתאר את הכיבושים שלו בארץ ישראל. במסעות שלו מלך אשור טוען שהאל שלו יותר חזק מכל אל אחר. כשמלך אשור לא מצליח לגבור על ירושלים, זה אומר שהאל של עם ישראל יותר חזק - או לכל הפחות יכול להגן על המקדש שלו. העם בימי סנחריב הבין שגם אם הוא יחטא, וגם אם האל יגלה אותם - לא יעלה על הדעת שאלוהים יתן שיחריבו את המקדש שלו.¹ סנחריב מפרט במנסרת את הרשימה של המלכים שהביס. הוא מתאר איך הוא כבש את הערים של חזקיהו, וכלא את חזקיהו בירושלים. הוא לא אומר שהוא כבש את ירושלים - אלא רק שהוא שם אותה במצור - אבל סנחריב מסווה את העובדה הזאת עם תיאור שאר ההצלחות שלו. העובדה שעיר הבירה לא נופלת אומרת שממלכת יהודה נשארת ממלכה עצמאית למרות הכיבוש. יאשיהו מדבר על מה עושים מכאן.

¹ בימי חורבן בית המקדש 586, ירמיהו אומר שהשכינה כבר עזבה את המקדש. העם חושב שהאל לא ייתן שיחריבו את המקדש בגלל ההשפעה של ההינצלות של ירושלים במסע סנחריב בחוויה מסוננת בזיכרון הקולקטיבי של העם - גם 114 שנה אחר כך העם בטוח שהאל יציל את מקדשו ברגע האחרון. זה גורם לעם לא להגיב בצורה נורמלית.